

X. ročník

DNES JÍM JAKO EKVÁDOREC

OSVĚTOVÁ KAMPAŇ PRO I. A II. STUPEŇ ZŠ A SŠ | ROZVOJOVÉ ZEMĚ | POZNÁVÁNÍ A POMOC

PRACOVNÍ LISTY PRO II. STUPEŇ ZŠ

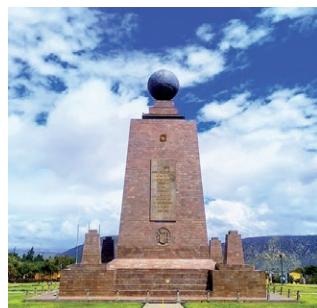

ÚVOD

Rovník, Jižní Amerika, indiáni, Galapágy... To vše se nám může vybavit, když se řekne Ekvádor. V Ekvádoru se nachází druhé nejvýše položené město na světě **Quito**, pomyslný „**střed světa**“, největší želvy na světě, činné i neaktivní sopky, vysoké hory nebo přímořská letoviska s krásnými plážemi. Můžeme tam zahlednout **keporkaky** a odvážlivci se možná vydají do divoké **Amazonie**, ve které stále žijí indiánské kmeny nedotčené civilizací. Ekvádor je nádherná země, naleznete tam vše. Přestože je sužována chudobou, pyšní se překrásným heslem: *Ecuador ama la vida* = Ekvádor miluje život!

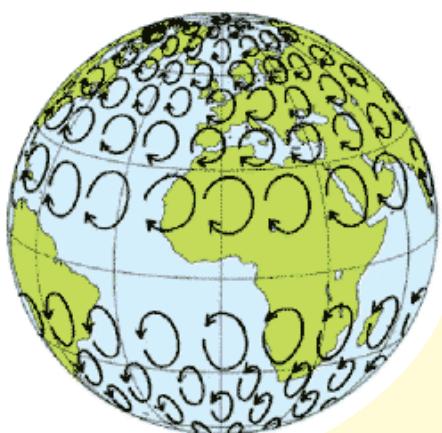

1 Dokresli do mapy rovník.

a) Zjisti, kolika států a kolika oceánů rovník prochází.

odpověď:

b) Spočítej, jak „dlouhý“ je rovník.

Na rovníku můžeme pozorovat mimořádné jevy: například při vypouštění vody z umyvadla se nevytváří téměř žádný vír. Může za to tzv. **Coriolisova síla**, což je setrvačná síla působící na tělesa, jejímž působením se na pohled přímočaře se pohybující objekty odchylují od přímého směru. Díky ní se víry stáčí na severní polokouli doprava a na jižní doleva. S touto silou se musí mimo jiné počítat při výpočtu pohybu balistických střel a družic.

2

V Ekvádoru leží mnoho aktivních i nečinných sopek. Nejznámější z nich **Chimborazo** je zároveň i nevyšší horou Ekvádoru. Tato neaktivní sopka měří 6310 m. Přesto může být pokládána za nejvyšší horu na světě.

a) Jak je to možné?

Nápověda na webu

b) Víš, jak se správně zachovat při zemětřesení, a podle které stupnice se měří síla zemětřesení?

Pacifický ohnivý kruh je pásmo okolo Tichého oceánu charakteristické častým výskytem projevů vulkanické činnosti a zemětřesení. Je protkáno tektonickými zlomy a je považováno za neaktivnější na světě.

K nejnebezpečnějším v této oblasti patří zlom San Andreas, který protíná San Francisco a táhne se severně od Los Angeles ve vzdálenosti 65 kilometrů.

c) Jaký je rozdíl mezi Pacifickým a Tichým oceánem?

3

Žiji pouze na jižní polokouli, mám rád zimu. Přesto existuje i jedno místo na severní polokouli, kde se vyskytuji – na soustroví Galapágy, které patří k Ekvádoru.

Kdo jsem? (zakroužkuj)

AKTIVITA
pro hravé :-)

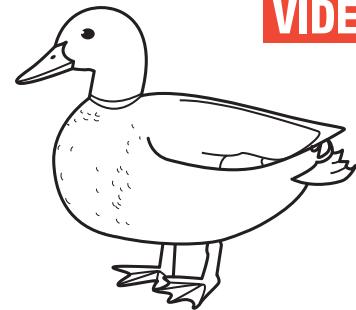
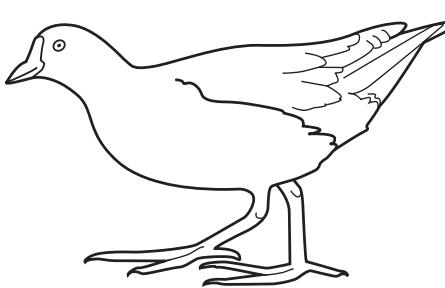

4

Na fotce je pták zvaný **terej modronohý**. Živí se rybami, které nejčastěji loví střemhlavým útokem z výšky. Na první pohled zaujmou jeho krásně zbarvené končetiny, které mají barvu nebe.

terej modronohý

VIDEO

Tyto dva vodní ptáky můžete běžně potkat na našich řekách a rybnících.
Oba mají také výrazně zbarvené končetiny.

Jak se jmenují a jakou mají barvu končetin?

odpověď:

Při námluvách terejů samci široce roztahují křídla, vztyčují ocas a hlavu se zobákiem namířeným vzhůru, „tančí“ kolem samice a předvádějí své modré končetiny. Terejové s modřejšími končetinami se samičkám líbí nejvíce. Tvoří trvalé páry a hnízdí na zemi.

5

**Jaké zvíře se skrývá na obrázku?
Odhadni, jak dlouho se vyskytuje na Zemi.**

odpověď:

SOUTĚŽ**6**

Nakresli podle popisu a uhodni, o které zvíře se jedná.

AKTIVITA
pro otrlé :-)

P O P I S

- dlouhé nohy (o něco kratší než kůň)
- mohutné tělo
- dlouhé chlupy a hustá srst
- dlouhý krk
- čenich podobný velbloudímu či ovčímu
- krátký ocas
- delší špičaté uši

náhodověda: um plivat

Víte, že **tato zvířata neplivou**, ale že na svůj cíl **zvrací**? Plivají vlastně obsah svého žaludku. Plivají zcela běžně, ale hlavně samy na sebe. Je to pro ně komunikační prostředek stejně jako pro nás řeč. Zejména samice po sobě plivou skoro pořád. Do 60 centimetrů se jen málokdy mine. V bezpečí jste pouze tehdy, když stojíte čtyři metry od něj.

Víš, co je endemit (či endemita)? A vyskytuje se v Ekvádoru?

odpověď:

Stříbrný ostrov – Isla de la Plata – leží asi 40 km od ekvádorského přístavu Puerto Lopéz. Lidmi neobydlený ostrov obývají kolonie tereje modronohého, ale i albatrosů, fregatky či pelikánů. Některí živočichové, kteří tam žijí, se vyskytují i na Galapágách.

a) U Stříbrného ostrova každým rokem od června do září vyvádí mladé jedno zvíře, které umí zpívat, ale není to pták: Jak se nazývá?

VIDEO

odpověď:

b) Jak získal Stříbrný ostrov své jméno? (může být i více správných odpovědí)

- 1. Pojmenoval ho Sir Francis Drake, který zde ukryl vzácný kov.
- 2. Jméno ostrova pochází z jazyka původních indiánů, kteří ostrov používali pro občasné náboženské obřady.
- 3. Ostrov má jméno podle svitu měsíce, který odráží světlo z lesklých palmových listů a ostrov zdálky vydává mihotavou záři.
- 4. Ostrov je pojmenovaný podle bílé barvy. Je totiž plný bílého guána (trusu), které se ve slunečním svitu leskne, až připomíná stříbro.
- 5. V letních měsících se tam připlouvají tří třetiny sardinek a vytváří kolem ostrova stříbrné prstence.

Víte, že **fregatky** dokáží létat bez přestávky i dva měsíce? A že samec fregatky láká samičky na obrovské **nafouklé červené vole**? Při námluvách klapají zobáky a zvedají je vzhůru. Samice nad nimi přelétávají a vybírají si, pak u svých vyvolených přistanou.

Odhadni, kolik váží dospělý zdravý tukan.

ČLÁNEK

jako jedno balení mouky

jako učebnice

jako středně velké pomelo

Galapágys
24 provincíí
And
Amazonky
civilizací
Quito

tučňáky
Charles Darwin
otroků
fermentací
ekosystémem
červech
polokoulli
Inkové

kondori
fotbalistů

Ekvádor leží na rovníku v Jižní Americe a je rozdělen na [] a na čtyři geografické části.

Amazonská nížina se rozprostírá kolem řeky [] na východě země. Jsou tam husté pralesy, v kterých rostou exotické rostliny a žijí zvířata, která známe spíše ze zoologických zahrad. Ekvádorský deštný prales je místo s původním [], který dosud obývají původní indiánské kmeny nedotčené naší []. Tamější obyvatelé mají z našeho pohledu zvláštní jídelníček. Pochutnat si tam můžete například na pěkně vypasených [] nebo na nápoji chicha, který se vyrábí rozmělňováním a následnou []. Při tradičním zpracování rozmělňují chichu ženy vlastními ústy pomocí slin.

Ze severu na jih protíná Ekvádor pohoří []. Tvořilo se díky sopkám, které chrnily lávu kolem sebe, a některé ji ještě stále chrání. Vysoko v horách žijí indiánské kmeny pořádající barevné trhy, kolem se pasou lamy a nad nimi prolétávají []. Kdysi dávno zde žili [], kteří zde zanechali mnoho památek. Lidé v horách žijí velmi skromně. Uprostřed těchto hor leží i hlavní město [], které Španělé postavili na ruinách inkého města. 20 kilometrů od něj se nachází tzv. střed světa – Mitad del Mundo – rovník zde odděluje severní a jižní [].

Na západě Ekvádoru leží přímořská oblast vyžívaná k rekreaci. Můžeme se zde setkat s potomky mnoha národností.

Na severozápadním pobřeží se rozprostírá nejbarevnější ekvádorská provincie Esmeraldas s hojně zastoupenou africkou komunitou – díky potomkům afrických [], které sem zavlekli Španělé.

Sopečné souostroví [] je nazýváno Želví ostrov. Tento název mu dali španělští mořeplavci podle želv sloních, které tam žijí. Najdeme tam i další živočichy, kteří jinde nežijí, například různé druhy leguánů a překvapivě i []. Pět týdnů tam ve třicátých letech 19. stol. pobýval []. Tento pobyt měl zásadní význam při jeho práci na evoluční teorii.

V Ekvádoru žije přes 16 miliónů obyvatel, přes devadesát procent je křesťanského vyznání. Ekvádor je líní mnoha nadějných [], tento sport se zde těší velké oblibě. Heslo Ekvádoru zní: *Ekvádor miluje život.*

U nás je to oblíbený domácí mazlíček, v Ekvádoru vybraná lahůdka – asi to nejlepší a nejdražší, čím vás mohou v horách pohostit.

a) Jaké zvířátko se griluje na rožni?

králíček

bonsaj (mini) prasátko

morče

b) Uhádnete, proč dávají Ekvádorci přednost staré slepici před kuřátkem?

JAK SE VAŘÍ SLEPICE V EKVÁDORU

Na horách se ze všech zvířat jí nejčastěji slepice. Z hejna se vždy vybere ta nejslabší a nejstarší slepice, ze které se pak dělá vývar (polévka), vaří se v hrnci nad ohněm. Čerstvě zabité slepice se musí rychle ponořit do hrnce s horkou vodou, jedině tak pustí rychle peří. Následně se může trochu opálit nad ohněm, aby se zbavila zbývajících brk a také kvůli dezinfekci – například pařátky se opalují velmi důkladně. Slepice se poté povaří asi hodinu společně s tím, co je zrovna k dispozici: nejčastěji s bramborami, mrkví a bylinkami. Polévka se může zahustit rýží.

c) V každé části Ekvádoru se jí něco jiného.

Dokážeš přiřadit jídla ke správným oblastem?

hory

pobřeží moře

džungle

Incká říše byla nejmocnějším státem celé Jižní Ameriky. V době největší slávy (v 15. a 16. století) ovládala oblast od And až k pobřeží oceánu. Byla propojená systémem silnic, který byl téměř tak kvalitní jako ten římský.

Inkové měli látky, zlato, koku; architekti navrhovali a stavěli stavby, které dodnes udivují všechny návštěvníky, přesto tato říše vůbec neznala peníze ani neměla žádná tržiště. Jednalo se o jedinou pokročilou civilizaci v dějinách, která neznala obchod. Nic jako volný trh neexistovalo: každý občan říše se mohl dostavit pro životně nezbytné výrobky do státních skladišť, která sloužila současně jako výdejny. Tam se mezi lid distribuovaly potraviny, nástroje, materiály i oblečení. Lidé neměli potřebu nic nakupovat a vznik osobního bohatství díky obchodování tak nebyl možný.

Pro zásobování nedostupným zbožím se zakládaly kolonie, které ho do centra říše dodávaly. Jako prostředek směny pro občasné obchodování s cizinci sloužilo zlato. A tento systém fungoval. Inkové neplatili daně, ale pracovali pro stát. Za to dostávali nezbytné věci k životu.

To se netýkalo například šlechticů a dalších výjimečných občanů.

Pozemky a domy mohly patřit například i mrtvým lidem.

Správci pak mohli tento majetek dále rozšiřovat.

Znáte společenské systémy, které se pokoušely o podobný princip? Myslete, že by takto mohla fungovat společnost i dnes?

Rozhovor dobrovolnice Elišky s obytelkou horského městečka, matkou čtyř dětí

Nilda, *nesměle*: „Eliško, můžu se tě na něco zeptat?“

Já, *překvapeně*: „Jasně.“

Nilda: „Ty používáš make-up?“

Já: „Tady ne, v mojí zemi občas.“

Nilda: „Hm... vždycky, když tu projíždí nějaké bělošky třeba na kole, tak všechny mají make-up.“

Já: „No, používá se to hodně. U nás skoro všichni.“

Nilda: „Aha.“ pauza „A Eliško, proč to používají? To je tam u vás taková zima?“

Malý slovníček

KEČUÁNSTINA

Vítejte

Alli shamushka [aži šamuška]

Děkuji

Yupaichani [jupajčany]

Dobrý den

Alli punlla [aži punža]

Dobré odpoledne

Alli chishi [aži čiši]

Dobrý večer

Alli tuta [aži tutu]

ŠPANĚLŠTINA

Bienvenidos [bjenvenydos]

Gracias [gracijas]

Buenos días [buenos dýjas]

Buenas tardes [buenas tardes]

Buenas noches [buenas nočeš]

SHUAR

Shir taurme [šir taurme]

Yuminsajme [juminsajme]

Tsawarumek [cavarumek]

Kintiameamek [kintijameamek]

Ayameamek [ajameamek]

ŽIVOT V HORÁCH

z dopisu od dobrovolnice Elišky (2018/19)
Simiatug, horská vesnička v ekvádorských Andách

U nás v komunitě bydlí přes týden několik dětí, které by to jinak do školy měly příliš daleko, třeba tři hodiny pěšky po horách. Mají tedy u nás pokoje a stará se o ně jeden z našich dobrovolníků. Když zrovna můžu, pomáhám mu s nimi, hlavně když potřebují dělat úkoly z angličtiny.

Také zaměstnáváme jednu paní z vesnice - Elsa, která pro ně vaří snídani, oběd a večeři, byť z velmi skrovných surovin (na víc peníze nejsou). Elsa si večer pohmoždila zápeští a nemohla s ním skoro hýbat, tak jsem jí nabídla, že jí s přípravou jídla pomůžu - znamenalo to být ráno v 5:15 připravená v jídelně. A to zrovna ve chvíli, kdy nemáme v provozu záchod ani koupelnu, protože se přišlo na to, že odpadové trubky jsou rozbité a musí se opravit.

Co bych teď dala za ledovou sprchu!

A co se z toho zdánlivě nepříjemného rána vyklubalo? Jeden z povedených okamžíků mé služby. Při vaření

jsme se nakonec hodně nasmály. Třeba tomu, že u nás máme na vše speciální nástroje (třeba škrabku na brambory či otvírák na konzervy). Načež ona vytáhla tupý nůž a polínko a řekla: "U nás je 'un instrumento especial'* tohle" - aneb jak otevřít tuňáka v Ekvádoru!

* speciální nástroj

Více zajímavých zážitků našich dobrovolníků najdeš na www.adopcenablizko.cz

Mnoho dalších informací a materiálů najdeš na:

www.dnesjimjako.cz

Máš rád exotická jídla a poznávání dalekých krajů? Zajímá tě, jak žijí tvoji vrstevníci v Ekvádoru a dalších rozvojových zemích? Podívej se na naše webové stránky dnesjimjako.cz nebo mrkn na adopcenablizko.cz. Můžeš se připojit k těm, kteří tam pomáhají, a jednou se do nějaké podívat třeba jako **dobrovolník**.

Pracovní listy pro vás připravila Salesiánská asociace Dona Boska, z. s., Kobyliské nám. 1000/1, 182 00 Praha 8, sadba.org. ZDROJE: *dobrovolníci: Eliška Obermajerová, Marie Jenišová, Renata Schmidtová, archiv Sadby, national-geographic.cz, abicko.cz, wikimedia, shutterstock.com, zoopraha.cz, irozhlas.cz/ČT24, penguinsworld.cz, pixabay.com, matfyz.cz, eprehledy.cz, wikipedia*.

Děkujeme všem, kteří pomáhali s přípravou kampaně.

